

ASPECTE PRACTICE EXECUȚIONAL PENALE PRIVIND LIBERAREA CONDIȚIONATĂ
(PRACTICAL ASPECTS OF CRIMINAL ENFORCEMENT CONCERNING CONDITIONAL
RELEASE)

Felix FABRY*

Abstract

Instituția liberării condiționate reprezintă una dintre cele mai importante modalități de individualizare a executării pedepsei privative de libertate, fiind concepută ca un instrument juridic menit să asigure un echilibru între necesitatea represiunii penale și scopul reintegrării sociale a persoanei condamnate. Analiza comparativă pe care și-o propune acest articol confirmă că instituția liberării condiționate a evoluat dintr-un mecanism de degrevare a supraaglomerării penitenciarelor, într-un instrument veritabil de evaluare a reeducării. Deși aplicarea sa este astăzi mai restrictivă, această orientare oferă credibilitate sistemului penal și aliniază România la standardele europene privind echilibrul necesar între protecția socială și reintegrarea condamnatului.

Cuvinte cheie: *liberarea condiționată, reinserție socială, recidivă, evoluție istorică, condițiile liberării condiționate, drept comparat, date statistice, jurisprudență*

Abstract

The institution of conditional release represents one of the most important ways of individualizing the enforcement of the custodial sentence, being conceived as a legal instrument intended to ensure a balance between the need for criminal repression and the goal of the social reintegration of the convicted person. The comparative analysis proposed in this article confirms that the institution of conditional release has evolved from a mechanism to relieve prison overcrowding, into a genuine instrument for evaluating re-education. Although its application is more restrictive today, this orientation provides credibility to the penal system and aligns Romania with European standards regarding the necessary balance between social protection and the reintegration of the convicted person.

Keywords: *conditional release, social reintegration, recidivism, historical evolution, conditions of conditional release, comparative law, statistical data, case law*

La momentul actual, instituția liberării condiționate este stipulată în Codul penal al României, art. 99 -100 și în Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, cu completările și

*PhD. Student, PhD School – "Nicolae Titulescu" University of Bucharest (Romania), Chief Commissioner of Prison Police, Director of Codlea Prison.

modificările ulterioare, în cadrul capitolului VIII, art. 95- 97 unde sunt prevăzute criteriile pentru acordarea liberării condiționate.

Din analiza criteriilor legale referitoare la acordarea beneficiului liberării condiționate, față de prevederile Legii nr. 275/2006 privind executarea pedepselor, respectiv buna conduită pe durata executării pedepsei și antecedentele penale ale persoanei condamnate¹, în actuala lege² sunt introduse alte două criterii suplimentare.

Primul dintre acestea vizează **regimul de executare al pedepsei**, întrucât, potrivit noii reglementări, pot fi propuși pentru liberare condiționată numai deținuții care execută pedeapsa în **regim deschis sau semideschis**, această condiție nefiind prevăzută în Legea nr. 275/2006³.

Cel de-al doilea criteriu nou introdus îl reprezintă **obligativitatea îndeplinirii obligațiilor civile stabilite prin hotărârea de condamnare**, cu excepția situației în care persoana condamnată dovedește imposibilitatea obiectivă de a le achita, element care, de asemenea, nu era prevăzut în legislația execuțional penală anterioară(2006⁴) .

În baza prevederilor articolului 97 aliniatul 9 din actuala lege de executare a pedepselor⁵, dovada îndeplinirii obligațiilor civile se realizează fie prin achitarea prejudiciului față de părțile vătămate sau prin demonstrarea situației de imposibilitate a achitării acestor despăgubiri, care de regulă se materializează prin depunerea unor adeverințe de la primăria din raza căreia persoana privată de libertate domiciliază și de la Agenția Națională de Administrare Fiscală (ANAF) din care rezultă că persoana privată de libertate nu are bunuri în proprietate personală și nici nu a obținut sau nu obține venituri din alte activități.

Complementar legislației primare, sunt relevante deciziile și procedurile interne ale Administrației Naționale a Penitenciarelor (A.N.P.), care detaliază criteriile de evaluare a conduitei, structura activităților educative și psihosociale, precum și procedura de întocmire a documentației supuse analizei comisiei pentru liberare condiționată. Dintre aceste reglementări, enumăr:

- Ordinul ministrului justiției nr. 1.322/C din 25 aprilie 2017 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și desfășurarea activităților și programelor educative, de asistență psihologică și asistență socială din locurile de deținere aflate în subordinea Administrației Naționale a Penitenciarelor⁶;

¹ Legea nr. 275/2006 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 627 din 20 iulie 2006 art. 75–77, care reglementau condițiile liberării condiționate, fără referire la regimul de executare al pedepsei sau la obligațiile civile;

² Legea nr 254 din 2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal

³ În Legea nr. 275/2006 nu exista o condiționare a liberării de regimul de executare; comisia analizând doar conduita, executarea fracției și antecedentele penale. Lipsa acestei condiții rezultă din art. 75 din Legea nr. 275/2006;

⁴ Legea nr. 275/2006 nu prevedea obligativitatea achitării obligațiilor civile ca și criteriu distinct pentru liberarea condiționată; criteriul a fost introdus expres prin art. 97 alin. 3 lit. c) în Legea nr. 254/2013;

⁵ Legea nr 254 din 2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal

⁶ Ordinul ministrului justiției nr. 1.322/C din 25 aprilie 2017 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și desfășurarea activităților și programelor educative, de asistență psihologică și asistență socială din locurile de deținere aflate în subordinea Administrației Naționale a Penitenciarelor, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 432 din 12 iunie 2017;

- Decizia directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor Nr. 336/2021 din 18 ianuarie 2021 pentru aprobarea Instrucțiunilor privind procedura disciplinară aplicabilă persoanelor private de libertate custodiate, care stabilește procedura de constatare, cercetare, soluționare și aplicare a sancțiunilor disciplinare savârșite de persoanele private de libertate, element cu impact direct asupra evaluării conduitei și implicit asupra analizei liberării condiționate⁷;

- Decizia directorului general al Administrației Naționale a Penitecniarelor nr. 775/2021 din 13 iulie 2021 privind aprobarea Instrumentelor standard de evaluare a activității deținuților, utilizate cu precădere de specialiștii în reintegrare socială pentru analiza comportamentului, identificarea nevoilor de reintegrare, evaluarea progresului pe parcursul executării pedepsei și formularea recomandărilor către comisia de liberare condiționată⁸;

Liberarea condiționată constituie un beneficiu acordat deținuților pe perioada executării pedepsei privative de libertate, în sensul punerii în libertate înainte de expirarea în termen a pedepsei. Ea intervine în faza execuțional-penală, fiind expresia principiului progresivității regimului de executare, în sensul că sunt analizate în comisia de liberare condiționată persoanele private de libertate care execută pedeapsa în regimul deschis și semideschis, cele din regimul închis și de maximă siguranță urmând a fi analizate la termenul stabilit de către comisia de individualizare.

Prin natura sa, liberarea condiționată se acordă dacă sunt îndeplinite cumulativ condițiile legale, dacă comisia de liberare condiționată și instanța de judecată apreciază că scopul pedepsei a fost atins înaintea ca expirării în termen .

În majoritatea statelor europene, instituția liberării condiționate are aceeași rațiune, reducerea treptată a pedepsei privative de libertate și încurajarea reintegrării în societate.

De exemplu:

- în Franța, „*libération conditionnelle*” (liberarea condiționată) se dispune în temeiul art. 729 din Codul de procedură penală francez (Code de procédure pénale), iar analiza se concentrează pe „*efforts sérieux de réadaptation sociale*”, respectiv asupra *eforturilor serioase de readaptare/reintegrare socială* ale persoanei condamnate⁹;
- în Germania, potrivit §57 din *Strafgesetzbuch* (Codul penal german), instanța poate dispune liberarea condiționată după executarea a două treimi din pedeapsă, iar în cazuri

⁷ Instrucțiunea Administrației Naționale a Penitenciarelor privind procedura disciplinară aplicabilă persoanelor private de libertate, aprobate prin decizie internă a directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor nr. 336/2021 din 18 ianuarie 2021, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 534 din 24 mai 2021;

⁸ Decizia directorului general al Administrației Naționale a Penitecniarelor nr. 775/2021 din 13 iulie 2021 privind aprobarea Instrumentelor standard de evaluare a activității deținuților, publicată în Monitorul Oficial nr. 754 din 3 august 2021, Instrumentul standardizat C3 – Evaluarea comportamentului și progresului în detenție, document intern ANP, utilizat la nivelul serviciilor de reintegrare socială;

⁹ Codul de procedură penală francez - Code de procédure pénale-Version en vigueur depuis le 24 décembre 2021, Abrogé par Ordonnance n°2025-1091 du 19 novembre 2025 - art. 1 (V) - À compter du 1er janvier 2029, Modifié par LOI n°2021-1729 du 22 décembre 2021 - art. 11 sursa - https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000044569584

excepționale chiar după executarea a jumătate din durata pedepsei, dacă există o prognoză favorabilă de reintegrare socială (*günstige Sozialprognose*)¹⁰;

- în Italia, „*libertà condizionale*” (liberarea condiționată), reglementată de art. 176 din Codul penal italian (*Codice penale*), se întemeiază pe criterii similare privind conduita persoanei condamnate și colaborarea acesteia cu autoritățile penitenciare¹¹.

Aceste reglementări demonstrează convergența europeană în tratarea liberării condiționate ca mijloc de resocializare și reducere a recidivei, nu doar ca beneficiu formal.

Liberarea condiționată este o instituție execuțional-penală, care nu afectează esența executării pedepsei, ci creează cadrul legal, pentru o categorie de persoane private de libertate ce execută o pedeapsă privativă de libertate, să poată beneficia de punerea în libertate înainte de expirarea în termen a pedepsei, dar nu oricum ci în anumite condiții.

Ea se bazează pe principiul progresivității regimului de executare a pedepselor, una din condiții fiind aceea de a executa pedeapsa în regim deschis și semideschis, pe de-o parte și al responsabilizării condamnatului, pe parcursul perioadei de privare de libertate și față de victima infracțiunii, față de care este obligat să achite obligațiile civile pentru a putea beneficia de liberare înainte de expirarea în termen a pedepsei cu închisoarea, pe de altă parte.

Doctrina a subliniat că liberarea condiționată „*nu anulează pedeapsa, ci suspendă executarea restului neexecutat*” până la expirarea termenului de supraveghere¹². În această perioadă, persoana liberată condiționat are obligația de a respecta normele legale, precum și eventualele măsuri sau obligații stabilite de instanță, sub sancțiunea revocării liberării condiționate, conform art. 104–105 Cod penal.

În plan pragmatic, comisia de liberare condiționată are un rol administrativ-evaluativ, fiind prima care apreciază oportunitatea formulării propunerii. Ea se bazează pe datele din dosarul individual al condamnatului: conduita, participarea la activități educative, la activități lucrative, numărul și tipul recompenselor și sancțiunilor disciplinare.

Instanța de judecată, în schimb, are un rol jurisdicțional, analizând legalitatea și temeinicia propunerii. Conform art. 587 Codul de procedură penală, hotărârea judecătorească poate fi atacată cu contestație, în termen de trei zile de la comunicare, la tribunalul în a cărei circumscripție se află locul de deținere.

În practică, relația dintre comisia de liberare condiționată și instanță trebuie să fie una de colaborare complementară, nu de suprapunere, instanța având ultimul cuvânt, bazându-se pe evaluarea obiectivă a comisiei din penitenciar.

Un element esențial în evoluția practicii privind liberarea condiționată îl reprezintă **instrumentele standardizate de evaluare**, utilizate la nivelul Administrației Naționale a

¹⁰ Codul penal german – Section 57 Suspension of remainder of determinate sentence of imprisonment, sursa – https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html

¹¹ Art 176 Codice Penale – Codul penal italian, sursa <http://www.ristretti.it/areestudio/alternative/norme/cp/condizionale.html>

¹² I. Chiș, *Drept execuțional penal*, Ed. Universul Juridic, București, 2016, p. 319, unde se reține că liberarea condiționată „reprezintă o suspendare provizorie a executării restului pedepsei, dependentă de conduita viitoare a condamnatului”;

Penitenciarelor. Acestea au fost introduse pentru a asigura **uniformitate, predictibilitate și obiectivitate** în evaluarea conduitei persoanelor private de libertate. În prezent, evaluarea se bazează pe indicatorii cuprinși în **setul de instrumente C3**, care include:

- **Date preluate din aplicația informatică** (genul persoanei condamnate, vârsta, durata pedepsei calculată în zile);

- **Date completate de către lucrătorul de evidență**

- Un prim set de date analizează situația școlară, tipul infracțiunii, regimul de executare al pedepsei, dacă i-a fost schimbat regimul de executare în mod progresiv sau regresiv în pedeapsa actuală, legea penală aplicabilă, dacă se află la prima analiză în cadrul comisiei de liberare, dacă a desfășurat activități productive pe perioada amânării, dacă și-a achitat obligațiile civile și face dovada achitării acestora, date privind starea de recidivă și antecedentele penale, numărul de credite obținute în urma participării la activități lucrative pe perioada executării pedepsei;
- Un al doilea set de date analizează dacă persoana condamnată are revocări anterioare ale suspendării executării pedepsei (condiționate/sub supraveghere); dacă a avut revocări anterioare ale liberării condiționate; dacă a fost condamnat pentru infracțiuni săvârșite pe durata executării unei pedepse privative de libertate; dacă a fost condamnat pentru infracțiuni săvârșite pe durata în care a beneficiat de amânarea sau întreruperea executării pedepsei, de recompensa cu permisiunea de ieșire din penitenciar sau de dreptul de a se deplasa neînsoțit în comunitate; numărul de condamnări anterioare la pedeapsa cu închisoarea cu suspendare condiționată și/sau sub supraveghere; câte condamnări anterioare în care s-a reținut recidiva are persoana în cauză; câte condamnări la pedeapsa cu închisoarea - cu executare, incluzând pe cea prezentă, are persoana condamnată; cât timp, calculat în zile, a petrecut persoana condamnată în libertate, de la ultima liberare până la actuala arestare; dacă a comis persoana condamnată aceeași infracțiune de mai multe ori; care este parcursul infracțional al persoanei condamnate (este la prima infracțiune; infracțiunea curentă este mai puțin gravă decât cea/cele precedente; infracțiunea curentă este la fel de gravă ca cea/cele precedente; infracțiunea curentă este mai gravă decât cea/cele precedente); care este nivelul de violență al infracțiunii pentru persoana este condamnată (fără violență, cu violență, fără armă, cu violență, cu armă neletală, cu violență, cu armă letală, cu cruzime); dacă a comis persoana condamnată infracțiunea în grup infracțional organizat; dacă a comis persoana condamnată infracțiunea împreună cu alte persoane; dacă a respectat angajamentul pe perioada acordării recompenselor cu permisiunea de ieșire din penitenciar pe parcursul executării pedepsei; dacă a fost retras de la muncă sau alte activități din cauze care i se pot imputa, dar care nu atrag sancțiuni disciplinare, pe parcursul executării pedepsei;

- **Date introduse de către secretarul comisiei de disciplină/recompense** (câte credite a pierdut persoana condamnată în urma sancțiunilor disciplinare pe perioada executării pedepsei, câte credite a obținut, în total, pe perioada executării pedepsei, dacă a primit recompense, pe

perioada executării pedepsei, inclusiv în perioada executată în arestul poliției, dacă a primit recompense, numărul și tipul acestora, inclusiv permisiunea de ieșire din penitenciar);

- **Date introduse de asistentul social** (dacă persoana condamnată a refuzat să urmeze recomandările din Planul individualizat de evaluare și intervenție educativă și terapeutică pe unul sau mai multe dintre domeniile de intervenție, dacă persoana condamnată a avut ocazia de a participa la burse ale locurilor de muncă, dacă a identificat un loc de muncă postliberare prin intermediul administrației penitenciarului sau individual, dacă a desfășurat activități în comunitate fără supraveghere, inclusiv muncă, pe perioada executării pedepsei în regim deschis, dacă a identificat un spațiu locativ după liberare, dacă a fost vizitată în ultimele 6 luni, dacă a primit pachete, scrisori sau bani în ultimele 6 luni, dacă are surse de venit : salariu, pensie, economii, venituri din chirii etc.).

Din analiza itemilor cuprinși în formular, sintetizând putem concluziona că sunt analizate date privind modul de executare al pedepsei și parcursul persoanei condamnate, nivelul de implicare în cadrul muncii prestate, starea disciplinară, prin raportare la sancțiunile disciplinare aplicate și recompensele primite, evaluarea participării la programele educative, psihologice și sociale și progresul documentat în activități de instruire școlară și formare profesională.

Aceste instrumente se materializează într-un **raport standardizat de evaluare(C3)**, care orientează propunerea formulată de comisia de liberare condiționată. În fapt instrumentul analizează, printr-o interpretare matematică, probabilitatea ca persoana privată să se poată reintegra cu succes în societate și de a realiza o recomandare referitor la aceeași posibilitate spre a fi analizată de către comisia de liberare condiționată, în ceea ce privește oportunitatea luării deciziei de a propune persoana supusă analizei pentru a beneficia de liberare condiționată.

În același timp, procedura a fost influențată semnificativ de modificările aduse sistemului de **creditate și recompensare**, prin adoptarea Ordinului ministrului justiției nr. 443/2016 din 24 mai 2016 privind aprobarea Procedurii de lucru pentru acordarea recompenselor pe baza Sistemului de creditare a participării la activități și programe educative, de asistență psihologică și asistență socială, activități lucrative, precum și la prevenirea situațiilor de risc¹³, care a reconfigurat numărul de puncte acordate pentru fiecare activitate desfășurată.

Au existat modificări esențiale, precum:

- **redefinirea punctajului acordat pentru muncă**, în funcție de tipul activității (muncă prestată în interior, în exterior, muncă remunerată, neremunerată, activități productive necalificate etc.);
- **diminuarea diferențelor între activitățile educative și cele lucrative**, astfel încât participarea la programe educative, școlare și psihologice să conteze în egală măsură cu munca efectivă, în evaluarea conduitei;

¹³ Ordinul ministrului justiției nr. 443/2016 din 24 mai 2016 privind aprobarea Procedurii de lucru pentru acordarea recompenselor pe baza Sistemului de creditare a participării la activități și programe educative, de asistență psihologică și asistență socială, activități lucrative, precum și la prevenirea situațiilor de risc publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr 427 din 7 iunie 2016

- introducerea unui sistem de ierarhizare al activităților, în care programele specializate (psihologic, asistență socială, educație) aduc un punctaj semnificativ în analiza propunerilor de liberare;
- clarificări privind **pierderile de credite** în cazul sancțiunilor disciplinare, influențând direct posibilitatea de propunere la liberare.

Această reformă a avut ca obiectiv **alinieria practicilor penitenciare la standardele europene**, dar și evidențierea eforturilor individuale ale deținuților în direcția reintegrării sociale, astfel încât procesul de evaluare să fie mai transparent, mai echitabil și mai orientat spre reducerea riscului de recidivă.

Instrumentul de evaluare standard constituie un barometru obiectiv al eforturilor depuse de persoana aflată în executarea unei pedepse privative de libertate în cadrul activităților lucrative, al activităților și programelor organizate de sectorul de reintegrare socială în conformitate cu recomandările stabilite în planul individualizat de evaluare și intervenție terapeutică, al implicării în activități de școlarizare, de alfabetizare, de formare profesională, precum și din punct de vedere al conduitei adoptate pe parcursul executării pedepsei, astfel încât comisia de liberare să analizeze oportunitatea formulării unei opinii în ceea ce privește liberarea condiționată, ținând cont de recomandarea înscrisă în formularul C3.

Pentru o înțelegere mai bună a modului de a acordare a instituției liberării condiționate voi menționa câteva aspecte referitoare la executarea în termen a pedepsei.

Fără o legătură directă de cauzalitate între introducerea formularului și modul de lucru a comisiei de liberare, se constată o creștere a numărului de persoane private de libertate care s-au liberat la termen. Această tendință se reflectă și la Penitenciarul Codlea, unitate unde îmi desfășor activitatea. În cele ce urmează, voi expune un grafic care reflectă această tendință în ultimii ani.

Această evoluție sugerează o rigurozitate sporită a procesului de evaluare, dar și o accentuare a caracterului progresiv al regimului de executare, în care liberarea condiționată este concepută ca etapă finală a reintegrării, nu ca beneficiu automat.

În anul 2023, se remarcă o creștere semnificativă a numărului de persoane eliberate la termen, respectiv 46 de persoane, reprezentând o creștere de 575% față de anul 2015 (când s-au înregistrat doar 8 astfel de cazuri).

Această creștere, confirmă tendința de aplicare mai strictă a criteriilor de liberare condiționată de către comisie și instanțele de judecată, optându-se adesea pentru liberarea la termen în detrimentul liberării înainte de expirarea în termen a pedepsei.

În plan interpretativ, aceste date evidențiază o schimbare de paradigmă în aplicarea instituției liberării condiționate, de la o viziune predominant compensatorie (**specifică perioadei 2017–2019 perioadă influențată de efectele legii nr. 169/2017 privind recursul compensatoriu**), la una restrictivă și orientată spre evaluarea reală a gradului de reeducare.

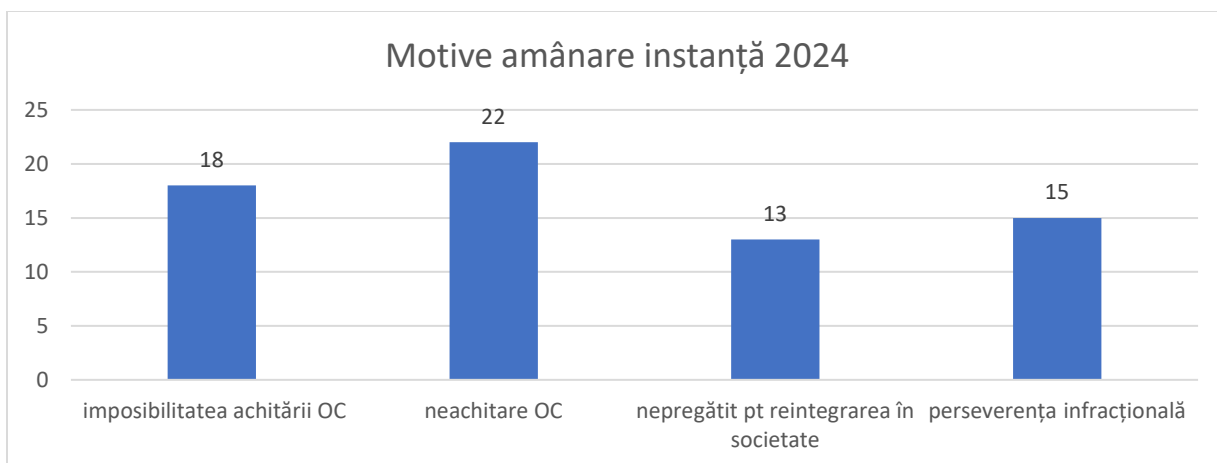
Procesul de analiză a propunerilor de liberare condiționată implică o evaluare complexă din partea comisiei de liberare condiționată și, ulterior, o verificare a legalității și temeiniciei din partea instanței de judecată. În practică, nu de puține ori, instanța ajunge la o concluzie diferită față de cea a comisiei, dispunând respingerea propunerii și stabilirea unui nou termen de reanaliză.

Aceste diferențe pot fi explicate atât prin rațiuni juridice, cât și prin factori subiectivi și instituționali, care țin de conduita persoanei condamnate, de gradul de reabilitare morală și socială, precum și de posibilitățile reale de reintegrare în societatea civilă, după liberare.

Ca și exemplu al motivelor care au stat la baza neacordării liberării condiționate voi detalia numeric care au fost aceste motive, înregistrate la nivelul Penitenciarului Codlea. Din totalul de 210 persoane private de libertate analizate în cadrul comisiei de liberare, în anul 2024, 68 de propuneri au fost respinse de instanța de judecată, din următoarele motive:

- 22 nu au îndeplinit condiția achitării obligațiilor civile stabilite prin hotărârea de condamnare;
- 18 nu au dovedit faptul că se află în imposibilitate de a achita obligațiile civile, deși s-a încercat crearea aparenței imposibilității de achitare a daunelor civile, instanța apreciază că situația financiară din perioada detenției contrazice acest aspect;
- în 13 cazuri instanța nu își poate forma convingerea la momentul pronunțării că deținutul este pregătit pentru a fi reintegrat în societate, deși a manifestat un comportament conformist;
- în 15 cazuri motivul a fost perseverența infracțională, reieșind din fișa de cazier că deținutul a mai beneficiat de instituția liberării condiționate și în ciuda acestui aspect, și-a reiterat cu ușurință comportamentul infracțional.

Pentru o imagine mai clară a cauzelor identificate, care au determinat luarea unei alte hotărâri de către instanță față de hotărârea comisiei de liberare condiționată, voi prezenta următorul grafic.

Această structură evidențiază că **motivele legate de obligațiile civile și recidivă** reprezintă peste jumătate dintre cazurile de respingere.

Din perspectiva instanței, **neachitarea daunelor civile** este frecvent interpretată ca o lipsă de asumare reală a consecințelor faptei, ceea ce contravine scopului preventiv și educativ al pedepsei, reglementat de art. 74 alin. (1) lit. d) Cod penal și art. 99 alin. (1) lit. c) din același act normativ.

Unul dintre cele mai sensibile criterii de apreciere îl constituie îndeplinirea obligațiilor civile stabilite prin hotărârea de condamnare.

Deși legea permite liberarea condiționată „*în măsura în care persoana a îndeplinit integral obligațiile civile stabilite sau a făcut dovada imposibilității achitării acestora*”, instanțele solicită dovezi concrete ale eforturilor depuse: plăți parțiale, solicitări de reeșalonare, comunicări cu executorii etc.

În cazurile analizate anterior, **40 de persoane (22 + 18)** au fost respinse tocmai pentru că nu au dovedit o implicare reală în îndeplinirea acestor obligații, fie invocând imposibilitatea de plată fără probe suficiente, fie neîntreprinzând niciun demers.

Această practică arată că instanțele tratează acest criteriu ca un indicator al gradului de reeducare, nu doar ca o chestiune financiară.

În **13 cazuri**, instanța a reținut că nu se poate forma convingerea că persoana este pregătită pentru reintegrarea în societate, deși comportamentul din detenție a fost conform.

Acest aspect subliniază o diferență de perspectivă între comisie și instanță: comisia evaluează conduita zilnică în regim instituțional, în timp ce instanța apreciază potențialul de comportament în libertate, în lipsa controlului penitenciar.

Lipsa unei locuințe, a unei oferte de angajare sau a sprijinului familial sunt factori care pot determina respingerea propunerii, deși criteriile formale par îndeplinite.

În **15 cazuri**, instanța a reținut perseverența infracțională, în special pentru condamnații care beneficiaseră anterior de liberare condiționată, dar au comis din nou fapte penale. Acest argument este frecvent utilizat pentru a demonstra lipsa de interiorizare a consecințelor pedepsei și insuficiența procesului de reeducare.

În aceste situații, instanța preferă stabilirea unui nou termen de analiză, pentru a observa evoluția conduitei și eventualul progres în programele educative.

Un aspect important subliniat de practica penitenciară este că, în prezent, „*continuitatea serviciilor în perioada post-executorie nu este asigurată în niciun fel, orice program de intervenție, orice legătură între sistemul penitenciar și deținut se încheie odată cu liberarea acestuia*¹⁴”.

Odată cu liberarea condamnatului, contactul cu sistemul penitenciar și cu programele de reintegrare se întrerup brusc, fără o coordonare efectivă cu serviciile din comunitate. Această lipsă de continuitate face dificilă reinserția socială și crește riscul de recidivă.

Factorii identificați de specialiști ca fiind determinanți în eșecul reintegrării sunt:

- lipsa unei locuințe stabile și a suportului familial;
- absența unui plan de angajare sau a unei surse de venit;
- deficiențe în colaborarea între penitenciar și serviciile de probațiune;
- stigmatizarea socială și refuzul comunităților de a accepta foști condamnați.

În lipsa acestor mecanisme de sprijin, responsabilitatea reabilitării rămâne unilaterală, iar liberarea condiționată riscă să își piardă rolul de instrument de reintegrare, transformându-se într-o simplă etapă procedurală de eliberare.

Analiza cauzelor care determină stabilirea unui nou termen de analiză evidențiază o tendință clară de înăsprire a criteriilor aplicate de instanțe în perioada recentă, precum și o accentuare a rolului evaluării personalizate a fiecărui condamnat.

Se remarcă o orientare către substanța reeducării, nu doar către conformitatea formală a conduitei.

Cele mai importante concluzii sunt:

- Obligațiile civile au devenit un criteriu determinant în evaluarea oportunității liberării;
- Instanțele manifestă o rezervă justificată față de condamnații care au beneficiat anterior de liberare și au recidivat;
- Lipsa infrastructurii post-liberare generează un cerc vicios al recidivei, care afectează eficiența instituției.

Este necesară o cooperare extinsă între Administrația Națională a Penitenciarelor, serviciile de probațiune și autoritățile locale, pentru a asigura continuitatea procesului de reintegrare socială.

Considerații generale

Instituția liberării condiționate produce consecințe complexe, nu doar juridice, ci și sociale, economice și comunitare. Ea marchează momentul de tranziție dintre detenție și reintegrare, punând la încercare capacitatea persoanei de a funcționa autonom, de a-și reface legăturile familiale și de a-și asuma un rol activ în comunitate. Din această perspectivă, liberarea condiționată

¹⁴ STUDIU INTEGRAT PRIVIND CAUZELE RECIDIVEI - Septembrie-Decembrie 2023 Realizat în cadrul proiectului „A SAFE AND EDUCATED COMMUNITY UNDERTAKING RESPONSIBLE ENGAGEMENT - SECURE” (O comunitate sigură, educată și implicată în mod responsabil), finanțat prin Programul „Justiție”, Mecanismul Financiar Norvegian 2014- 2021, Contract de finanțare nr. 7/1583/28.04.202

reprezintă un indicator indirect al eficienței sistemului penitenciar, al calității intervențiilor educative și al gradului de pregătire pentru viața în libertate.

Reinserția socială nu se reduce la eliberarea fizică din penitenciar, ci presupune o reconstrucție a identității sociale, a capacității de muncă și a relațiilor interpersonale. Pentru o parte dintre foștii deținuți, procesul este posibil și durabil; pentru alții, rămâne fragil, limitat de stigmatul social, absența sprijinului familial și lipsa mecanismelor de susținere instituțională.

Concluzie

Modul de lucru al comisiilor de liberare poate fi diferit de la un penitenciar la altul, însă principiile și cerințele legale pentru a beneficia de liberare condiționată sunt similare. Faptul că, așa cum arată și datele din prezentul articol, liberarea condiționată nu se mai acordă atât de facil este rezultatul eforturilor pe care o persoană condamnată le depune pe parcursul executării pedepsei pentru reintegrarea sa în societate și pentru a confirma faptul că conștientizează gravitatea faptei comise și regretă producerea acesteia, incluși prin achitarea către partea prejudiciată a obligațiilor civile stabilite de instanța de judecată.

Evoluția cadrului normativ reflectă o adaptare constantă la standardele europene în materie de executare a pedepselor, de la Legea nr. 23/1969 până la Legea nr. 254/2013.

Instanțele de judecată au evoluat dintr-un rol formal de confirmare a propunerilor către un rol substanțial de control și filtrare, asigurând coerență între scopul pedepsei și realitatea comportamentală a condamnatului.

În ansamblu, analiza comparativă confirmă că instituția liberării condiționate a evoluat dintr-un mecanism de degrevare a supraaglomerării penitenciarelor, într-un instrument veritabil de evaluare a reeducării. Deși aplicarea sa este astăzi mai restrictivă, această orientare oferă credibilitate sistemului penal și aliniază România la standardele europene privind echilibrul necesar între protecția socială și reintegrarea condamnatului.

Referințe bibliografice:

- I. Chiș, *Drept execuțional penal*, Ed. Universul Juridic, București, 2016
- Instrucțiunea Administrației Naționale a Penitenciarelor privind procedura disciplinară aplicabilă persoanelor private de libertate, aprobate prin decizie internă a directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor nr. 336/2021 din 18 ianuarie 2022, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 534 din 24 mai 2021;
- Decizia directorului general al Administrației Naționale a Penitecniarelor nr. 775/2021 din 13 iulie 2021 privind aprobarea Instrumentelor standard de evaluare a activității deținuților, publicată în Monitorul Oficial nr. 754 din 3 august 2021, Instrumentul standardizat C3 – Evaluarea comportamentului și progresului în detenție, document intern ANP, utilizat la nivelul serviciilor de reintegrare socială;
- Codul de procedură penală francez - Code de procédure pénale-Version en vigueur depuis le 24 décembre 2021, Abrogé par Ordonnance n°2025-1091 du 19 novembre 2025 - art. 1 (V) - À

compter du 1er janvier 2029, Modifié par LOI n°2021-1729 du 22 décembre 2021 - art. 11 sursa - https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000044569584

- Codul penal german – Section 57 Suspension of remainder of determinate sentence of imprisonment, sursa – https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html
- Ordinul ministrului justiției nr. 443/2016 din 24 mai 2016 privind aprobarea Procedurii de lucru pentru acordarea recompenselor pe baza Sistemului de creditare a participării la activități și programe educative, de asistență psihologică și asistență socială, activități lucrative, precum și la prevenirea situațiilor de risc publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 427 din 7 iunie 2016
- STUDIU INTEGRAT PRIVIND CAUZELE RECIDIVEI - Septembrie-Decembrie 2023 Realizat în cadrul proiectului „A SAFE AND EDUCATED COMMUNITY UNDERTAKING RESPONSIBLE ENGAGEMENT - SECURE” (O comunitate sigură, educată și implicată în mod responsabil), finanțat prin Programul „Justiție”, Mecanismul Financiar Norvegian 2014- 2021, Contract de finanțare nr. 7/1583/28.04.202